

ФОРМУВАННЯ ДІЄВИХ СКЛАДОВИХ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Основною метою зовнішньоекономічної діяльності в галузі АПК є прискорення перенесення зарубіжного досвіду інтенсивного та високоефективного ведення товарного виробництва, перехід на виготовлення продукції за світовими стандартами якості, для повного забезпечення попиту на продовольство населення та виходу на міжнародний ринок. Тепер аграрні підприємства мають змогу самостійно здійснювати управління зовнішньоекономічними мікропроцесами, зміцнювати економічне співробітництво з партнерами на основі принципів взаємної заінтересованості й рівноправності. Саме тому питання формування дієвих складових розвитку зовнішнього середовища підприємств аграрного сектору є досить актуальними.

Стан вивчення проблеми. Дослідження проблем зовнішньо-економічних зв'язків суб'єктів національної економіки, шляхів та методів їх вирішення та їх ролі у формуванні конкурентоздатності аграрних підприємств знайшли відповідне відображення в наукових працях відомих учених-економістів - М. Туган-Барановського, П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, М.Й. Маліка, В.В. Юрчишина, Т.Ю. Богомолової, В.І. Бойка, В.П. Галушки, В.І. Губенка, О.Д. Гудзинського, О.М. Жеглова, А.М. Кандиби, В.В.Лагодієнка, Ю.П. Макогона, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, А.П. Румянцева, Ю.І. Скірка, О.В. Шубравської, А.С. Юзефовича та інших вчених.

Завдання і методика досліджень. Мета досліджень полягає у визначенні дієвих складових розвитку зовнішнього середовища аграрних підприємств та визначенні особливостей зовнішньоекономічної діяльності в підприємствах аграрного сектору. Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання і системний підхід до вивчення економічних процесів; монографічний; законодавчі, нормативно-правові акти.

Результати досліджень. Основні складові зовнішнього середовища для аграрних підприємств Миколаївської області представлені на рисунку 1.

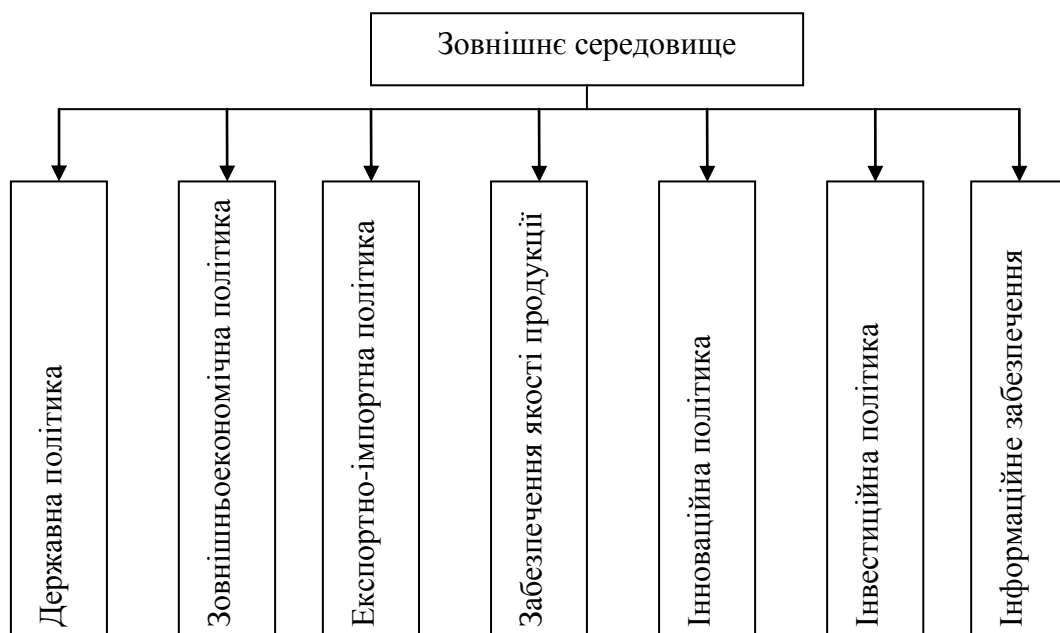

Рис.1. Основні складові зовнішнього середовища для аграрних підприємств

Сьогодні українським сільгосптоваровиробникам необхідна дієва державна підтримка, спрямована на забезпечення їм необхідного рівня доходів. При розробці заходів державного регулювання і підтримки доходів сільськогосподарських підприємницьких структур необхідно, на наш погляд, скористатися досвідом розвинених країн світу:

- регулювання цін на сільськогосподарську продукцію через різні механізми з метою забезпечення сільським товаровиробникам нормальних умов господарювання в роки з несприятливою для них кон'юнктурою ринку;
- обмеження обсягів і регулювання структури сільськогосподарського виробництва з метою недопущення перевиробництва продукції;
- податкове регулювання, спрямоване на стимулювання розвитку аграрних підприємств з урахуванням їх особливостей (розміру, спеціалізації тощо);
- широке застосування кредитної підтримки (шляхом зниження процентів і відшкодування (відстрочення) платежів основного боргу);
- економічна підтримка аграрних підприємств, що постраждали від несприятливих природно-кліматичних умов;
- регулювання експортно-імпортних операцій по сільськогосподарській сировині та продовольству;
- державне фінансування найважливіших програм розвитку аграрного сектора;
- науково-інформаційне забезпечення сільських товаровиробників та їх соціальна підтримка.

На сьогодні Миколаївщина є досить активним учасником міжнародної торгівлі. Вигідне її географічне розташування, існуючий виробничий та зовнішньоекономічний досвід праці, різноманітні форми власності сприяють розвитку експортного потенціалу регіону, а також об'єктивні можливості для інтеграції у світове господарство.

Основними напрямками забезпечення ефективного розвитку експортно-імпортних операцій в аграрному секторі економіки Миколаївської області мають стати:

- 1) реорганізація організаційної структури управління аграрних підприємств;
- 2) створення сприятливих умов для імпорту тих видів сільськогосподарської продукції, що не виробляються в Україні;
- 3) підвищення частки готової продукції в експорті досліджуваного регіону;
- 4) сприяти активному залученню іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки.

Підприємства області повинні мати стабільні ринки збуту аграрної продукції на зовнішньому ринку, закріпитися на них і створити відповідну інфраструктуру для її масштабного експорту. Держава при цьому має підтримувати сільськогосподарських виробників і сприяти їх самостійному виходу на світовий ринок.

Для забезпечення ефективного функціонування на світовому ринку Миколаївська область покликана попіклуватися, з одного боку – про збільшення експорту своєї продукції, а з другого – про забезпечення повноцінного задоволення потреб власного населення у всіх необхідних йому товарах (у тому числі і імпортних).

Тому для забезпечення стабілізації внутрішнього м'ясного ринку та якості імпортованої м'ясопродукції ми пропонуємо вітчизняним виробникам наполягти в рамках законодавства ВТО максимально обмежити ввезення м'ясної сировини на митну територію України. При цьому необхідно забезпечити своєчасне відшкодування ПДВ експортерам тваринницької продукції.

Шляхи збільшення обсягів та підвищення ефективності експорту сільськогосподарської продукції області:

- сприяння залученню іноземних інвесторів, створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій;
- сприяння технічному і технологічному переоснащенню потужностей для виробництва експортної продукції;
- закріплення на традиційних та освоєння нових ринків збуту;

- активізація міжрегіонального співробітництва.

Одним з основних моментів ефективного функціонування аграрних підприємств Миколаївської області на зовнішньому ринку є відповідність вимогам міжнародного ринку щодо якості продукції. Основною перешкодою для просування агропромислової продукції на міжнародні ринки, є невідповідність українських та міжнародних стандартів якості. Особливо це стосується виробництва молокопродуктів (молока, вершкового масла, сиру тощо), бо у відповідності до міжнародних стандартів виробник молокопродукції може реалізувати та експортувати молокопродукти до іншої країни, за умови відповідного підтвердження якості сировини, що відповідає міжнародним стандартам якості.

Для забезпечення поліпшення якісних характеристик продукції сільського господарства та її конкурентоспроможності, що особливо важливо у зв'язку з євроінтеграційними процесами, необхідно удосконалювати систему агротехнічних заходів виробництва продукції та її збуту; впроваджувати у виробництво нові енергозберігаючі технології вирощування, транспортування, зберігання, переробки і реалізації продукції; використовувати нові високоврожайні сорти й гібриди сільськогосподарських культур, високопродуктивні породи тварин і птиці; виконувати комплекс робіт, пов'язаних із відтворенням, підвищенням та охороною родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення; розвивати інфраструктуру аграрного ринку та інше. Усе це сприятиме ефективному формуванню конкурентних переваг області на внутрішньому та на зовнішньому ринках.

Одним із вагомих інструментів зовнішньоекономічного зростання є інновації. Інноваційний розвиток підприємств залежить, насамперед, від його фінансових можливостей. Успішне підприємство з сучасними технологіями виготовлення продукції, яка користується попитом може привабити потенційних інвесторів, які будуть інвестувати свої гроші у розвиток цього підприємства та потенційних партнерів. Це надасть йому конкурентних переваг у вигляді зменшення митних платежів та стабільних контрактів.

Основними мотивами застосування інновацій на аграрних підприємствах області звичайно є: підвищення конкурентноздатності своїх нових продуктів; підвищення свого іміджу на ринку; захоплення нових ринків; збільшення величини грошового потоку; зниження ресурсоемкості продукту. Головним джерелом фінансування для інноваційних підприємств Миколаївської області залишається їх власний капітал.

Серед проблем, які виникають в аграрній сфері при впровадженні інновацій, можна виділити такі: відсутність науково-технічної інформації щодо самих розробок і їх впровадження на підприємствах області; невиправдано довга і складна процедура розгляду інноваційних проектів з метою надання їм певних пільг; відсутність ефективної системи фінансово-кредитної підтримки інноваційної діяльності з урахуванням і збереженням спеціалізації підприємств; високий економічний ризик у зв'язку зі значними витратами виробництва на нововведення і невизначеністю ринку збуту; певні труднощі в одержанні пільгових кредитів; невідповідність існуючої в Україні нормативної бази сучасному рівню розвитку світової техніки; нестача обігових коштів; відсутність кваліфікованих кадрів.

Агропромисловий комплекс визначають як пріоритетну галузь народного господарства, здатну стабілізувати і поліпшити загальну економічну ситуацію в області. Першочергове завдання сучасної аграрної політики полягає у створенні умов для нагромадження капіталу, залучення інвестицій у виробництво, відтворення основних засобів, постійне вдосконалення техніко-технологічної бази агропромислового виробництва.

Інвестування агропромислової галузі за рахунок внутрішніх фінансових джерел – пріоритетний напрям залучення коштів. Однак для виходу з кризового стану товаровиробників внутрішнього інвестиційного потенціалу держави недостатньо.

Для аграрного сектору Миколаївської області інвестиційно-пріоритетними є такі напрямки як:

- рослинництво — виробництво зерна, насіння соняшнику, ранньої картоплі, овочів, фруктів і ягід, винограду та продукції ефіроолійних культур;

- тваринництво — виробництво молока, м'яса, яєць, продукції вівчарства;

- харчова і переробна промисловості — виробництво плодоовочевої продукції, вин, безалкогольних напоїв, олії, м'ясопродукції та продуктів молокопереробки.

Ефективною формою співробітництва із зарубіжними інвесторами є створення на кооперативних засадах спільних підприємств, що ґрунтуються на пайовій власності українських та іноземних партнерів, спільному управлінні та еквівалентному розподілі прибутків і ризиків.

В умовах формування ринкових відносин найскладнішою проблемою матеріалізації нових наукових знань є процес передачі до виробничої сфери результатів наукових досліджень, у тому числі тих, що виконуються на міжнародному рівні. Необхідною умовою здійснення цього процесу має бути розвиток експорту та імпорту науково-технічної продукції, їх ефективне співвідношення, зумовлене рівнем попиту на інновації в межах внутрішнього та зовнішнього ринків.

Цей розвиток значною мірою забезпечується спільним підприємництвом, тобто співробітництвом з іноземними підприємствами та виробничими об'єднаннями. До форм такого підприємництва належать спільне патентування і ліцензування, спільне закріплення і придбання прав на використання результатів науково-технічної діяльності в обмін на ліцензійний платіж, співробітництво за контрактами, що складаються на взаємовигідних умовах, і, нарешті, організація спільних підприємств, коли партнери по використанню науково-технічних досягнень здійснюють, також на взаємовигідних засадах, інвестування та розподіл прибутків і ризику від інноваційної діяльності.

Досвід свідчить, що створення підприємств з використанням іноземних інвестицій, у тому числі і СП — ефективний шлях випуску високоякісної конкурентоспроможної продукції. За участю іноземного капіталу в Миколаївській області починали свою діяльність широко відомі підприємства “Сільськогосподарське підприємство “Нібулон” і “Сандора”. Така ефективність забезпечується багатьма факторами:

- прямою зацікавленістю іноземного партнера у швидкому освоєнні прогресивної технології, в її подальшому вдосконаленні, у своєчасній заміні виробничого устаткування, в контролі за якістю продукції, яка випускається, в поділі між партнерами всієї міри ризику;

- отриманням доступу до певних видів техніки, яку неможливо придбати за каналами ліцензійної торгівлі через існування обмежень;

- істотним підвищенням продуктивності праці (в середньому вдвічі);

- можливістю залучення прогресивної технології за каналами прямого інвестування, які не потребують додаткових витрат;

- сприятливими умовами для вдосконалення виробничої, галузевої та асортиментної структури;

- зростанням експортного потенціалу;

- встановленням тісних і тривалих відносин ділового співробітництва з іноземними партнерами;

- можливістю комплексного отримання ноу-хау (разом з технологічною документацією та технічною допомогою);

- умовами для підвищення кваліфікації національних кадрів;

- урахуванням здатності приймаючої сторони сприймати нову техніку та технології;

- збільшенням масштабів поширення технологічних нововведень;

- можливістю створення на базі діючих виробництв великої кількості об'єктів спільного підприємництва шляхом розукрупнення великих підприємств і налагодження інтеграційних зв'язків між суміжниками;

- можливістю в межах ліцензійних угод, укладених додатково до договору при створенні

СП, протягом 2—5 років освоїти самостійне виробництво імпоротної продукції; — відповідальністю іноземних партнерів за високу ефективність виробництва на основі наданої нової технології протягом усього періоду функціонування СП.

З метою просування українських товарів на зовнішніх ринках Мінекономіки України спільно з ДП “Держзовнішінформ” створено інформаційну систему моніторингу зовнішніх ринків та надання консультаційних послуг для українських товаровиробників. Проект державної інформаційної підтримки експорту втілюється у формі порталу в мережі Інтернет та надає прозору загальнодержавну інформаційно-правову підтримку діяльності вітчизняних експортерів, зокрема: дані про існуючі можливості та умови експорту до країн світу; дані про потенціал або обмеження торгівлі окремими товарами: дані про тендери, світові бізнес-події тощо. Крім того, пошукові механізми порталу дадуть змогу здійснювати двосторонній пошук торговельних партнерів як для українських, так і для іноземних компаній.

Так сільськогосподарським підприємствам області, для організації прибуткової зовнішньоекономічної діяльності потрібна своєчасна інформація щодо передбачуваного попиту, умов збуту та цін на ту чи іншу продукцію сільського господарства, причому ці прогнози мають бути різного призначення:

- довгострокові, на 3-5 років, що складаються на основі аналізу світової ринкової кон'юнктури та з урахуванням цільових державних і регіональних програм підтримки розвитку сільського господарства - для розробки господарських планів з оптимізації структури виробництва, інвестиційних вкладень;
- середньострокові, на наступний маркетинговий рік, з урахуванням заходів щодо кредитної та дотаційної політики держави - для поточного планування виробничої, маркетингової і фінансової діяльності;
- короткострокові, з помісячним, а по овочах і фруктах і на більш короткі періоди, з урахуванням заходів держави щодо регулювання ринків продовольства — для прийняття рішень щодо купівлі-продажу.

Що ж стосується нормативно-законодавчої інформації, яка висвітлює заходи з реалізації державної аграрної політики, то, на наш погляд, джерел її отримання достатньо, тому основний акцент потрібно зробити на задіяння усіх доступних засобів масового розповсюдження інформації, таких як: газети, радіо, телебачення, Internet, інформаційних листівок, днів інформації, гарячих ліній, роботи органів управління, дорадчих служб тощо по роз'ясненню законів, постанов уряду, наказів Мінагрополітики та інших урядових органів щодо оподаткування, порядку надання пільг, кредитів, інших механізмів підтримки сільськогосподарських товаровиробників для їхньої достатньої інформованості.

Висновок. Підприємницьке середовище – це сукупність різнопорядкових складових, що оточують підприємницьку структуру в господарській діяльності. Саме ці складові впливають на формування конкурентних переваг. На наш погляд, у сільському господарстві можна виділити зовнішнє і внутрішнє середовище. При цьому перше з них - це сукупність всіх зовнішніх факторів, що безпосередньо впливають на функціонування підприємства. До головних напрямів, що беруть участь у формуванні дієвих складових зовнішнього середовища аграрних підприємств належить: державна політика, зовнішньоекономічна, експортно-імпортна, політика забезпечення якості продукції, інноваційно-інвестиційна політика та інформаційне забезпечення.

Анотація

У статті розглянуто складові розвитку зовнішнього середовища при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізовано основні напрями формування дієвих складових розвитку зовнішнього середовища, визначено ступінь їхнього впливу.

Ключові слова: складові, зовнішнє середовище, економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності, аграрні підприємства, фактори впливу.

Аннотация

В статье рассмотрены составляющие развития внешней среды при осуществлении внешнеэкономической деятельности. Проанализированы основные направления формирования действенных составляющих развития внешней среды, определена степень их влияния.

Ключевые слова: составляющие, внешняя среда, экономическая эффективность внешнеэкономической деятельности, аграрные предприятия, факторы влияния.

Summary

In the article the constituents of development of external environment are considered during realization of foreign economic activity. Basic directions of forming of effective constituents of development of external environment are analysed, the degree of their influencing is definite.

Keywords: constituents, external environment, economic efficiency of foreign economic activity, agrarian enterprises, factors of influencing.

Список використаних джерел:

1. Батченко Л.В. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика сучасного менеджменту / Батченко Л. В., Дроздова Г. М., Дятлова В. В. — Донецьк: Норд-Прес, 2005. — 244 с.
2. Федорець Л.М. Вектори стратегічного розвитку зовнішньо-економічної діяльності АПК регіону / Федорець Л.М. // Економіка АПК.- 2008. - №5. — с.69-72